

Veřejné finance: téma č. 11

Fiskální politika

Finanční politika – součástí je:

- **rozpočtová politika** – viz praktické využití alokační a redistribuční funkce VF
- **fiskální politika** – viz praktické využití stabilizační funkce VF – viz Keynes
→ stabilizace agregátní poptávky (AD)
předpoklad: státní zásahy do ekonomiky

Nástroje: příjmy, výdaje SR; saldo SR → Keynes → cyklicky vyrovnaný státní rozpočet

Cíl: stabilizovat makroagregáty; růst; zaměstnanost; veřejný dluh (a umořovat ho)
→ vliv na **agregátní poptávku** → vládní nákupy zboží a služeb (veřejného sektoru)

→ prostřednictvím veřejných financí
→ transferů (přímo) a daní (nepřímo)
ovlivnit:

- důchodovou situaci ek. subjektů, tzn. i
- chování ek. subjektů → spotřební
→ investiční

Od 80. let 20. stol. ovlivňovat **nepřímo**: inflaci; platební bilanci (→ **přímo**: viz **centrální banka** → nástroje měnové politiky)

Fiskální politika - charakter

- **expanzivní** → **růst AD** → růst veřejných výdajů → růst vládní poptávky (veřejného sektoru); nebo snižování daní → růst individuální poptávky – firem, domácností; nebo obojí; → rozpočtové deficity
 - **restriktivní** → **snižování AD** → snížení veřejných výdajů → pokles vládní poptávky (veřejného sektoru); nebo zvyšování daní → pokles individuální poptávky – firem, domácností; nebo obojí; → rozpočtové přebytky
 - **neutrální** → **kompenzační účinky změn fiskál. nástrojů**
- globální
 - selektivní

(X inflační; deflační)

Nástroje:

- **záměrná diskreční opatření** → **jednorázová**:
 - **daňové** → změny daň. systému, změny konstrukce daní, změny osvobození ...
 - **výdajové** → veřejné výdajové programy, transfery ...
 - **způsob financování (krytí) rozpočtového deficitu; způsob využití rozpočtového přebytku**
- **vestavěné stabilizátory**: → automatické, dlouhodobě působící

- progresivní daně, zejm. důchodové
- povinné pojištění v nezaměstnanosti
- výkup zemědělských přebytků ...

Fiskální politika

Model: IS - LM (AD – AS)

- trh zboží → křivka IS (AD)
- trh peněz → křivka LM (AS) (vliv nástrojů měn. politiky)

→ dopad do rozpočtu závisí na vývoji na trhu peněz (sklonu LM křivky) a trhu zboží a služeb (sklon IS křivky)

→ Účinnost fiskální politiky → viz trh zboží a služeb (→ IS); trh peněz (→ LM)
→ rozhoduje sklon LM křivky → vliv na úrok. míru (vliv monetárních veličin)

→ je zcela účinná → jen růst produktu

→ je zcela neúčinná → jenom růst úrok. míry a cen

→ sklon IS (AD) závisí na citlivosti reálných investic na změnu úrokové sazby

Cíl: dosažení všeobecné rovnováhy na trhu zboží a služeb na úrovni reálného produktu,
kdy: - jsou využity existující výrobní kapacity; je optimální zaměstnanost

Expanzivní fiskální politika → růst AD → finanční nerovnováha - rozpočtový deficit → krytí → vytěšňovací efekt

Restriktivní fiskální politika → pokles AD → finanční nerovnováha – rozpočtový přebytek

Od 70 let 20. století → Spor o účinnost fiskální politiky – viz chronické deficity veřejných rozpočtů, zejména SR i ve vyspělých zemích, narůstající veřejný dluh
Keynesiánský přístup:

- fiskální expanse je účinná → růst produktu
- existuje spekulativní poptávka po penězích
- celková poptávka po penězích je vysoce citlivá na úrokovou míru

X Monetaristický přístup:

- spekulativní poptávka po penězích neexistuje, nebo je nevýznamná
- celková poptávka po penězích není citlivá na úrokovou míru
- křivka LM je téměř vertikální
→ fiskální expanse je neúčinná
→ téměř výhradně růst úrokové míry

→ EU – snahy o koordinaci využití nástrojů stabilizační fiskální politiky států a nezávislé měnové politiky centrálních bank (viz poslední téma)

Vliv multiplikátorů:

- viz jednotková změna v P či V má vyšší než jednotkový účinek na změnu agregátní poptávky a změnu produktu
→ Výdajový multiplikátor (K_g)

K_g je kladný – viz: růst výdajů (g) → růst poptávky státu → růst HDP
(K_g = investiční multiplikátor)

→ Daňový multiplikátor (demultiplikátor) (K_t)

K_t je záporný – viz růst daní → pokles disponibilních příjmů ek. subjektů → pokles poptávky, pokles produkce, pokles zaměstnanosti → pokles HDP

Vliv: “autonomních” daní (paušálních)

X “indukovaných” daní

Vliv:

MPC = mezní sklon ke spotřebě, MPS = mezní sklon k úsporám

→ vliv na důchody (Y) → na spotřebu, úspory → poptávku

Záleží i na struktuře růstu výdajů

+ problém u snižování daní → kde a jaká daňová distorze

→ expanzivní účinek má jakýkoliv růst výdajů (i při růstu daní)

a to i → při vyrovnaném SR → expanzivní fiskální politika

Někdy se zmiňuje i

Multiplikátor vyrovnaného rozpočtu (tzv. Haavelmův teorém)

Předpoklad: uzavřená ekonomika, autonomní daně

→ $K_b = K_t + K_g = 1$

V praxi nejsou splněny předpoklady

Viz vliv: důchodových daní, sklonu k importu

→ $K_b > 1$

Náměty k zamyšlení

- zhodnoťte charakter stabilizační fiskální politiky v ČR v posledních deseti letech
- zhodnoťte možnosti využití jednorázových diskrečních opatření v ČR
- zhodnoťte vliv automatických vestavěných stabilizátorů na charakter stabilizační fiskální politiky v ČR
- kdy stát může negativně ovlivňovat stabilizaci inflace a platební bilance